

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

TAGAJÁNLÁSOK

1919-BEN

KÉZIRAT GYANÁNT

BUDAPEST

1919

061.12 MTA

TAGAJÁNLÁSOK

1919-ben.

A I. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

I.

DÓCZY LAJOS nyug. külügyminiszteri osztályfőnököt, költőt és műfordítót, szerencsém van az Akadémia első osztályába tiszteleti tagnak ajánlani.

Akadémiánk megfeledezett Dóczyról, mikor még java erejében, ezelőtt évtizedekkel, buzgó munkássággal és kitünő sikerrel szolgálta mint drámaíró és műfordító költészetünket, mint publicista pedig hazánk közérdekét. De irodalmunk története nem feledkezett meg róla. Följegyezte s osztatlan elismeréssel hangoztatja érdemeit. Mikor a mult század hatvanas éveinek végén lankadni kezdő dráma-irodalmunkba egyszerre két új áramlat törekedett új életet önteni: Toldy Istvánék az ifjabb Dumas nyomában járó irányzatos realizmussal, azután Rákosi Jenőék Shakespeareért lelkesedő romantiká-jokkal: ez utóbbi csoportnak mindjárt a vezér után legkiválóbb, leg-ünnepeltebb költője Dóczy Lajos volt. Első elismerését, az *Utolsó próféta* tragédiájának dicséretével, s első koszorúját is, a *Csók*nak Teleki-pályadíjával, Akadémiánktól kapta. Ez a költői vigjáték a Teleki-pályázat összes eddigi jutalmazottjai között, a legzajosabb és legtartósabb sikert aratta, a legnagyobb népszerűsége emelkedett s talán értékre is a legelső sorban áll. Úgy benne, mint jelesebb utó-daiban: *Széchy Máriában* s különösen az *Utolsó szerelemben* eleven leleményök s drámai fordulatosságuk mellett a bájos elmésségnek, a költői dialektikának olyan könnyed és gazdag ere csillog, mely egész költészetünkben párját keresi. A *Csók* és az *Utolsó szerelem* voltak az első magyar színművek, melyek fordításban a német nagy közön-séget is igazán meghódították. E közönség körében Madách *Ember tragédiája* sikerének, népszerűségének is Dóczy művészi fordítása vetette meg az alapját, míg mi ugyancsak az ő buzgalmának, művészi simulékonyságának és gazdag kifejező erejének köszönjük a *Faust*

első részének első magyar költői átültetését s ezzel a lehetőséget, hogy Goethe remeke a mi színpadunkon is meggyökerezhetett. Legyen szabad még megemlítenem, hogy politikai polemikus irodalmunknak a kiegyezés vitáiból maradt egyik legelméesebb és leghatásosabb terméke, a *Névtelen levelek* szintén Dóczy tollából való, ki mint aesthetikus is jeles dolgozatokat adott *Csokonui költészetéről* és a tragikumról.

De nem folytatom tovább ezeket a kivonatos idézeteket irodalmunk történetéből. Csak arra vagyok bátor rámutatni, hogy miután Akadémiánk elmulasztotta annak idején Dóczyt tagjai közé sorozni, most már agg korában a rendes akadémiai fokozatokon nem vezetheti keresztül. De itt az alkalom, melylyel magához és az agg költőhöz méltóan pótolhatja a régi mulasztást, ha Dóczyt tiszteleti tagjává választja. Szabályaink kifejezésével élve, mindenesetre „öregbiteni fogja vele diszét“.

Balatonfüred, 1919 febr. 27.

Beöthy Zsolt r. t.

AZ I. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK :

II.

HORGER ANTAL egyetemi magántanárt, a polgári iskolai tanárképző főiskola rendes tanárát, az Akadémia nyelvtudományi bizottságának segédtagját levelező tagnak ajánljuk. Horger több mint 20 esztendeje a magyar nyelvtudomány terén elismerésre méltó, eredményes munkásságot fejt ki. 1897-ben jelent meg első dolgozata Ráskai Lea nyelvjárása czímen (Magyar Nyelvőr 26. k.). Már e dolgozatban feltűnt éles megfigyelő képessége, módszeres, tudományos gondolkozása. A dolgozat a Ráskai Lea által másolt magyar codexek alapján kiválasztja azokat a nyelvi sajátságokat, a melyek a másolás alapjául szolgáló eredetiek nyelvi sajátságai voltak, s megállapítja azokat, a melyek a másoló beszélt nyelvének tulajdonai lehettek. Így jut arra az eredményre, hogy Ráskai Lea a zempléni megyei Ráska faluból származott, s megerősíti azt az elméletet, hogy az idevaló Ráskai család sarja volt. Horger 1898-ban Brassóba került tanárnak, a hol 1910-ig maradt. Itt munkásságának hálás tér kínálkozott. Székely és csángó nyelvjárástanulmányokkal foglalkozott, évek során át minden szabad idejét nyelvjárási tanulmányokra fordította, s e tanulmányutak eredményei azok a tanulságos nyelvjárási értekezések, a melyek az ő tollából a keleti székelységről, a halmágyi, a datki, a szakadati nyelvjárásokról megjelentek (l. alább). E nyelvjárásleírások széles alapokra vannak fektetve s nem csupán tárgyi, hanem elvi

jelentőségű dolgokkal is gyarapították tudásunkat. Horger székely és csángó nyelvjárásokon bizonyította azt a tételt, hogy nyelvjárasi tekintetben a folyók és a hegygerinczek határokat alkotnak. A történeti hangtan terén is mély nyomokat hagyó értekezései vannak Horgernek. Kiemelendők a *király*, továbbá az *esztováta* és a *zarándok* szavakról irt fejtegetései, a melyek közül különösen az első igen élénk és eredményes irodalmat váltott ki. E történeti hangtan csoportjába vág Horgernek „Egy ismeretlen hangtörvény“ című értekes tanulmánya is. Kisebb szófejtései, mint pl. a *czíha*, *czika*, *menyül*, *meeseredik* stb. szavakról írottak is mindig tanulságosak, módszeresek és elmemozdítók. Nyelvjárastanulmányainak gyümölcse hétfalusi csángó népmesegyűjtése is, melyet a Kisfaludy-Társaság Magyar Népköltési Gyűjteménye X. köteteként adott ki. E népköltési gyűjtemény azon elv alapján készült, hogy minden egyes mesét abban a formában kell kiadni, a hogy azt a mesélő elmondta. Így e mesegyűjtemény a nyelvtudományra nézve is a legbecsesebbek közé tartozik. E csángó népmesék megjelenése alkalmával a népmesék, továbbá általában népi szövegek közlésének elvéről élénk irodalmi vita volt. Végül megemlítjük, hogy régen érzett közszükségnek tett eleget Horger, mikor megírta *A nyelvtudomány alapelvei* című művét, az első nemű magyar művet. A mű nyelvtudományunk és nyelvtudományi oktatásunk nagy nyeresége, mert kellemes formában magyar, finnugor, német és francia nyelvű példákkal mutatja be azt, a mi hitünk szerint Paul és Wundt elveiből nyelvtudományunkban maradáno. Az Akadémia hosszú és érdemes, eredményekben gazdag munkásságot jutalmaz meg Horger levelező taggá választásával. Műveinek, értekezéseinek jegyzékét szerencsénk van a következőkben felsorolni:

I. Önálló művek. 1. Hétfalusi csángó népmesék. A Kisfaludy-Társaság Magy. Népk. Gyűjteményének X. kötete. Budapest, 1908. 2. A nyelvtudomány alapelvei. Budapest, 1914.

II. Különnyomatok. 1. A halmágyi nyelvjárás-sziget. A NyK. XXXI. k.-éből. 2. Udvarhely vármegye székely nyelvjárásának hangtani 'sajátságai. A NyK. XXXIX. k.-éből. 3. A csángó nép és csángó név eredete. Az Erd. Múz. XXII. k.-éből. 4. Egy ismeretlen magyar hangtörvény. A Nyr. XXXIX—XL, k.-éből. 5. A barczasági magyar községek története. Brassó, 1903. A „Tanulmányok és javaslatok a hétfalusi csángók helyzetének javítása iránt“ cz. munkából. 6. A szláv o — magyar a kérdése. A NyK. XLI. k.-éből.

III. Értekezések, tanulmányok. 1. Ráskai Lea nyelvjárása. Nyr. XXVI. 193. 2. Dugonics András nyelvújítása. U. o. XXXI. 155. 3. Két oláh jövevényszavunk. U. o. XXXI. 546. 4. Három százsz jövevényszó. U. o. XXXII. 309. 5. Nyelvjárasi jegyzetek. U. o. XXXII. 558. 6. A *té* képző eredete. U. o. XXXIII. 251. 7. Székelyudvarhelytől Brassóig (nyelvjárasi tanulságok). U. o. XXXIII. 445. 8. A Brassó név és egy új magyar hangtörvény. U. o. XXX. 489. 9. Egy ismeretlen

nyelvújító. U. o. XXXVI. 180. 10. *Király*. U. o. XXXVI. 410. 11. Az elvonásnak egy ismeretlen faja. U. o. XLI. 81. 12. A *kedd* szó hangtani tanulságai. U. o. XLI. 261. 13. A szláv szótagképző *r, l* megfelelői. U. o. XLI. 459. 13. Az *-sz-szel* és *-d-vel* bővülő igékhez. U. o. XLII. 337. 15. Analogia az igeragozásban. U. o. XLIII. 193. 16. A keleti székelység nyelvjárási térképe. M. Ny. I. 446. 17. *Köz-köpi*. U. o. III. 406. 18. Budenz József emlékezete. U. o. IV. 193. 19. A szakadati nyelvjárás-sziget. U. o. VI. 197. 20. *Esztováta* és *zarándok*. U. o. VIII. 11. 21. *Rajt-, -ról* és *reá* alaktanához. U. o. VIII. 199. 22. Bolgár-török jövevényszavaink. U. o. VIII. 446. 23. *Borjú, gyapjú* és *csalán*. U. o. IX. 111. 24. A *-hat, -het* képző eredetéhez. U. o. IX. 346. 25. Régi török jövevényszavaink hangtani tanulságai. U. o. X. 7., 107. 26. A jövevényszavakról. U. o. X. 406. 27. Magyar nyelvtant kérünk! U. o. XII. 400. 28. *Emberöltő*. XIII. 106. 29. A háromszéki nyelvjárásról. NyK. XXXVII. 307. 30. Néhány határozóragunk alaktanához. U. o. XLII. 309. 31. A bánági sváb nyelvjárás magyar szavai. Egyet. Phil. Közl. XXIII. 702. 32. A hétfalusi csángók *boricza-táncza*. Ethnographia. X. 106. 33. Kőmives Kelemenné eredete. U. o. XIII. 392. 34. Csiki székely ablakrácszatok. Néprajzi Értesítő, III. 137. 35. A datki nyelvjárás. Szilasi-féle Nyelvészeti Tanulmányok, I. 62. 36. *Brassó* és *Kronstadt*. A brassói áll. főreáliskola 1899—900. évi értesítőjében. 37. A Nyelvtörténeti Szótárról. Brassói Lapok, 1904 decz. 24.

IV. Kisebbségi közlemények. 1. *Bakonybíró*. Nyr. XXVI. 173. 2. *Ostadium*, *Masánszki-alma*. U. o. XXVIII. 88. 3. *Kortés*. U. o. XXVIII. 36, XXXI. 98., XXXII. 507. 4. *Szállók kendnek*. U. o. XXIX. 134. 5. *-nalak, -nelek*. U. o. XXIX. 273. 6. *Brassó*. U. o. XXX. 95., XXXIII. 579. 7. *A segély* és Besenyei mint nyelvújító. U. o. XXX. 237. 8. *Kezel, kivált*. U. o. XXX. 482. 9. A hol a bort sing-gel mérik. U. o. XXXI. 212., 269. 10. Magyar női nevek. U. o. XXXI. 340. 11. Nyögte Mátyás bús hadát. U. o. XXXI. 523. 12. *Asszonyné*. U. o. XXXI. 524. 13. *Szíveskedik*. U. o. XXXI. 578. 14. Délibáb a természetben. U. o. XXXII. 116., 235. 15. Mi hasznát vettük a Nyelvtörténeti Szótárnak? U. o. XXXIII. 151. 16. *Kauté. Kautés*. U. o. XXXIII. 517. 17. A *-ság, -ség* képzőről. U. o. XXXIV. 167. 18. Vikár: Somogy megye népköltése. U. o. XXXIV. 332. 19. Magashangú névmutató. U. o. XXXIV. 370. 20. *A mely* és *a mi*. U. o. XXXV. 379. 21. Horváth: A bakonyalji nyelvjárás. U. o. XXXVI. 78. 22. *Jámbor. Nehezen hisz*. U. o. XXXVII. 419. 23. *Boromissza*. U. o. XXXVII. 467. 24. *Gazda*. U. o. XL. 323. 25. *Esküllő. Esküküllő*. M. Ny. I. 368. 26. *Fidibusz. Mirha. Zángor*. U. o. III. 87. 27. *Fürkész. Kuncsorog*. U. o. IV. 38. 28. Kont: Petite grammaire hongroise. U. o. IV. 183. 29. *Hangyál, hangya* és társai. U. o. IV. 320. 30. *Disznószögy*. U. o. IV. 466. 31. Mészáros: Magna Hungaria. U. o. VII. 39. 32. *Bába, baba* és *báb*. U. o. VII. 116. 33. A M. Ny. T. népnyelvi gyűjteményei. U. o.

VII. 325. 34. Két új magyar nyelvtan idegenek számára. U. o. IX. 41. 35. *Argalás*. U. o. IX. 96. 36. *Banya*. U. o. IX. 228. 37. *Eper, Eperjes*. U. o. IX. 384. 38. A csángó név eredetéhez. U. o. IX. 418. 39. *Ádáz*. U. o. IX. 421. 40. *Mecseredik*. U. o. IX. 422. 41. *Bérmál*. U. o. IX. 431. 42. *Árt*. U. o. IX. 431. 43. *Almaráj*. U. o. IX. 431. 44. *Bábabokor. Bástorol*. U. o. X. 144. 45. *Bongor*. U. o. X. 192. 46. *Ablaktölgy*. U. o. XI. 121., 191. 47. *Czika, cziha*. U. o. XI. 122. 48. *Czérna*. U. o. XI. 123. 49. *Szekellő*. U. o. XI. 174., 230. 50. *És még*. U. o. XI. 175. 51. *Barczaság*. U. o. XI. 239. 52. *Haránga*. U. o. XII. 335. 53. A háromszéki nyelvjáráshoz. Ny. K. XXXVIII. 184. 54. Szláv *-o* és magyar *-a*. U. o. XLII. 224. 55. Simonyi: Die ungarische Sprache. Nyelvtudomány. II. 41. 56. Kriza székely népmeséiről. Ethnogr. XXIII. 368., XXIV. 53. Az Akadémia készülő Nagy Szótára számára is számos régi munkát dolgozott fel.

Szinnyei József r. t.

Melich János l. t.

Gombocz Zoltán l. t.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

III.

HORVÁTH JÁNOST, a b. Eötvös József collegium irodalomtanárát, a M. Tud. Akadémia I. osztályának széptudományi alosztályába levelező tagul ajánlom.

Horváth János már majdnem két évtizede műveli a magyar irodalomtörténeti, kritikai, verstani és stilsztikai irodalmat, szorgalmánál és sokoldalúságánál még jelentékenyebb mélységgel és írói művészetrel. Azok közé a tudósaink közé tartozik, a kik a kutatás módszerét éppoly biztosan alkalmazzák, mint a mily élvezetes formában tudják az eredményeket értékesíteni. Mint egyik legjelesebb fiatal essai-istánk, méltó tanítványa egykori mesterének, Gyulai Pálnak, és a Sorbonne tanárainak, kiknek vezetése alatt fejezte be egyetemi tanulmányait. Első jelentékeny dolgozata *Báróczi Sándorról* (Budapesti Szemle, 1901) nemcsak a magyar és francia irodalom vonatkozásaihoz szolgáltatott új adalékokat, hanem a tekintetben is örvendetes jelenség volt, hogy az irodalmi fejlődésnek arra az oldalára volt tekintettel, a melyet a forráskutatás mellett az összehasonlító irodalomtörténetben sokszor elhanyagolnak: a kifejező művészet történetére, a stílus fejlődésére. Ez iránt éppoly finom érzéket tanúsít, mint a mily pozitív módszerességgel végzi az elemzést és a megállapításokat. Hogy azonban az írói egyéniségek evolúciójának lélektani

megvilágításához is ért, annak kitünő bizonyítékát adta egy másik tanulmányában, melyet *Flaubert Gusztávról* írt, s melyben az úttörő naturalista író elméletének és regényírói gyakorlatának viszonyát és együttes fejlődését fejté fel, lélektörténeti documentumok: Flaubert levelei alapján (Budapesti Szemle, 1905). Nem hanyagolta el a forrányomozást sem, e körbe vág *Dugonics Csereijének forrása* című dolgozata (Egyetemes Philol. Közlöny, 1907). S a míg a részletekkel foglalkozott, nem tévesztette szem elől az irodalom egész fejlődésének átgondolását sem: *Irodalmunk fejlődésének főmozzanatai* (II. ker. áll. főrealisk. értesítője, 1907/8). S a míg az irodalomtörténet régibb szakaszait is tanulmányokkal világította meg (*Thury György éneke*. Irodalomtörténet 1914), nem tért ki az actualis kritikai kérdések elől sem. Ide tartozik jeles tanulmánya *Komjáthy Jenőről* (Irodalomtörténet, 1912). Egyike volt az elsőknek, a kik az európai költészet újító törekvéseit nálunk elméletileg tárgyalták. A Budapesti Szemlében 1903-ban közölt egy alapos tanulmányt *Az új költészetről*, egy akkor megjelent ilyen tárgyú francia kritikai könyv (Beaumier André: *La poésie nouvelle*) ismertetése kapcsán, de mélyreható, önálló észrevételekkel, melyek máris találóknak tűnnek íel. Mikor a symbolismus a mi költészetünkben is mindinkább programmá lett, Horváth az elsők egyike volt, a kik ez irányt elméletileg leírni és meghatározni törekedtek. Idevágó tanulmányai: *Ady s a legújabb magyar lyra* (Budapest, 1909) és *Forradalom után. Vörösmarty és a mai stil-romantikusok* (Magyar Figyelő, 1012) mai napig a legszámvehetőbb tudományos jellegű dolgozatok közé tartoznak, a miket e kérdésről írtak; föltétlen tárgyilagosság, az igazság pártatlan szeretete, meleg érdeklődés a fejlődési mozzanatok iránt, eleven érzék az irodalmi élet folytonossága iránt, állandó értéket adnak e tanulmányoknak. Újabban Petőfi körül összpontosítja figyelmét s a nagy költő belső fejlődését törekszik feltárni; a mutatványok, melyek eddig e tárgyról megjelentek, azt reméltetik, hogy a Petőfi-irodalom egy minden tekintetben eredeti felfogású, mélyreható alkotással fog gazdagodni, ha Horváth Petőfi-könyve megjelenik (*Petőfi fogadtatása az irodalomban*. Budapesti Szemle, 1913; *Petőfi 1848/49-ben*. Irodalomtörténet, 1917; *Petőfi és a „szerbus manier“*. U. o. 1918). Kisebb irodalomtörténeti czikkeinek, bírálatainak, ismertetéseinek felsorolását bizvást mellőzhetem. A szakemberek ismerik ezeket az alapos, mindig megbízható közleményeket a Budapesti Szemle, Irodalomtörténet, Magyar Figyelő, Egyetemes Philol. Közlöny, Irodalomtörténeti Közlemények, Magyar Nyelv hasábjairól. Foglalkoznak ezek éppúgy irodalomtörténeti kérdésekkel, mint az irodalom napi jelenségeivel; az utóbbiak közül például említhetők: Ambrus Zoltán: *Vezető elmék* (Irod. tört. 1913), Katona Lajos irodalmi tanulmányai (U. o. 1914), Schöpflin Aladár: *Magyar Írók* (Egy. Phil. Közl. 1917), Baksay összegyűjtött dolgozatai, Babits: *Irodalmi problémák* (Irod. 1918); szépirodalmi kritikái jelen-

tek meg Kaffka Margit, Szomory, Cholnoky, Heltai Jenő novelláiról, Móricz Zsigmond, Tormay Cécile regényeiről (Bp. Szemle, 1911-1913, 1915) és Gyulai Pál Varjú Istvánjáról. — Különleges jelentőségük van verstani és verstörténeti kutatásainak, melyeket alapos rhytmikai tájékozottság és szigorú philologiai módszer tesz értékekké és eredményesekké: *Egy magyar versbeli mondatképletről* (Nyelvtudom. Közlem. 1909), *Ósi nyolczas szerkezetek időrendje* (M. Nyelv, 1918), *Írott nyolczas, népi nyolczas* (U. o. 1918), *Magyar rithmus, jövevény versidom* (felolvasás a Nyelvtudományi Társaság 1919. évi közgyűlésén, igen szép, újszerű megállapításokkal). — Nem kevésbé fontosak a nyelv és stílus körébe vágó, de inkább kritikai jellegű dolgozatai: *A Nyugat magyartalanságairól* (M. Nyelv, 1911.), *Ignotus felolvasása a Nyugat magyartalanságairól* (U. o. 1912), *Szomoryzmusok a Nemzeti színpadján* (U. o. 1914), *Nemzeti színház. helyes magyarság, pesti nyelv, argot, jassz* (U. o. 1914). Valóságos kötelesség az, a mit Horváth János e téren teljesít; a kik irodalmi nyelvünk épségét, tiszta szépségét szeretjük és fenn akarjuk tartani, csak elismeréssel lehetünk Horváth János ezirányú működése iránt.

Egészben véve pedig ki kell emelnem, hogy Horváth János tudományos és kritikai működésében nemcsak a legjobb iskolára valló módszeres és lelkiismeretes dolgozást, a mélyreható és eredeti, szellemes felfogást, a jól nevelt és fejlett ízlést, az íróművészet előnyeit, hanem elsősorban azt a magyar lelket, a mely színmagyar vidékről származva, a megszerzett széles európai látókör mellett is genuin magyarnak mutatkozik s a nemzeti milieuban, nemzeti hagyományban érzi a maga alapját.

Budapesten, 1919 februárius 23-án.

Négyesy László r. t.

IV.

SOLYMOSSY SÁNDOR *írt*, a felső építőipar-iskola tanárát az I. osztály B) alosztályába levelező tagnak ajánljuk.

Solymossy Sándor három évtizede az összehasonlító irodalomtörténetnek, mesekutatásnak és néplélektannak egyik legkiválóbb művelője. Mint a magyar és a külföldi meseirodalomnak avatott ismerője különösen azon a területen munkálkodik, melyen boldogult Katonai Lajos olyan értékes eredményeket ért el. Tanulmányaiba mindig belevonja az aesthetika, irodalom és költészet határterületeit, s ily módon a néplélektan eredményeit sikeresen gyümölcsözteti benük. E tekintetben talán legkiválóbb munkája: *A lyra és epika eredetéről* írt nagy tanulmánya, mely e kül- és belföldön sokáig meddőn vitatott kérdést az őállapotú népek költészetének elemzésével egészen új irányba terelte s e részről meg is oldotta. A mesék indítékainak elemzéséből keletkezett a maga nemében egyetlen tanulmánya:

A jávorfa meséjének európai elterjedése, mely e mesének százakra menő változataiból megállapítja nemcsak pontos földrajzi elterjedését, hanem a közös töből hajtott három főágnak európai elhelyezkedését is. A néplélektan és irodalom belső kapcsolatát mutatta ki az *Arany János népiességéről* írt értekezésében, mely igen sok új eredményt tárt föl a nagy költő működésének belső valójából. Legújabb tanulmányában *A Toldi-mondáéhoz*, az újabb Toldi-kutatások bírálatát adja és bámulatos irodalmi készüllettel kimutatja, hogy Ilosvai verses krónikájának tizenkét lényeges indítéka a nyugati lovagepikának származéka, s így a 404 sorra terjedő irodalmi emlékek mintegy egy harmadának eredetét deríti föl. De nemcsak e mondaelemek forrását kutatja ki, hanem beszármazásuk kérdését, a mikor? és hogyan? körülményeit is fejtegeti. Tanulmányával így egyrészt lezárta a Toldi-monda kutatásának eredményeit, másrészt új irányt és módszert is adott a további munkálatoknak. — Valamennyi — körülbelül százra menő — dolgozata, melyek közt számos tisztán irodalomtörténeti és a műbírálatba vágó munkája is van, kitűnik szigorú módszerességével, éles ítéletével, a szakjába vágó irodalomnak ritka nagy terjedelmű ismeretével és nagy esztetikai műveltségével.

Tudományos munkássága alapján Solymossy Sándor teljes mértékben megérdemli az akadémiai tagságot.

Nagyobb dolgozatai a következők: *Mi a magyar vers?* EPhK. 1888. — *Az ezeregyjé meséi.* Föv. Lap. 1886. 15. — *Mikulás és krampusz (népszokásmagyarázat).* Föv. Lap. 1888. 337. — *A karácsonyi misztériumok eredete.* EPhK. 1889. — *A Bethlehem a népmisztériumokban.* EPhK. 1894. — *Népdal és műdal.* M. Szemle, 1898. — *A nagy Pán mondája.* M. Szemle, 1899. — *A népből támadt írók.* M. Szemle, 1903. — *Tömeglélektan.* M. Szemle, 1903. — *Ethnographia és esztetika.* Ethn. 1904. — *A líra és epika eredetéről.* Ethn. XVII. XVIII. — *Az énekesrendek keletkezése.* Ethn. XVIII. — *A délszláv hősdal.* 1905. — *A csuvas ősvallás emlékei.* Ethn. XXI. — *A hobbytevénytől.* M. Shakespeare-tár, 1910. — *Katona Lajos. Nekrológ.* Ethn. XXI. — *A főrévi népszínjátékok.* Ethn. XXII. — *Idegen mesék meghonosodása.* Ethn. XXIV. — *Népdalgyűjtés, mesegyűjtés.* Ethn. XXV. — *A jávorfa meséjének európai elterjedése.* 1914. — *A vadász temetése. Egy népszerű kép származástörténete.* Ethn. XXVI. — *Ipolyi Arnold népmesegyűjteményének típusai. Irodalomtört. IV.* — *Az Ezeregyjé meséi.* 1915. — *A szép ember meséje.* Ethn. XXVII. — *Arany János népiessége.* Ethn. XXVIII. — *A Toldi-mondáéhoz.* Ethn. XXIX. — *A magyar színészet történetének bírálat.* EPhK. 1888. — *Gvadányi humora. Gvadányi-album,* 1889. — *A magyar drámai irodalom története.* EPhK. 1899. — *Legújabb Shakespeare-leletek.* M. Shakespeare-tár, 1910. — *Ellentétek hatása a művészetekben.* Nemz. Nőnev. 1916. — *Vargha Gyula költészete. Elemzés.* Nemz. Nőnev. 1916. — *Benedetto Croce: Az esztetika alapelvei. Bírálat.* Nemz. Nőnev. 1917.

— Az egyéniség aesthetikai szempontból. Nemz. Nőnev. 1917. (Ezeket kívül még körülbelül hatvan irodalmi bírálat, aesthetikai, ethnologiai, társadalomtudományi czikk és szépirodalmi dolgozat. V. ö. Szinnyei: Magyar Írók, XII. 1224.)

Budapest, 1919. február 28.

Beöthy Zsolt r. t.
Heinrich Gusztáv r. t.
Négyesy László r. t.
Szinnyei Ferencz l. t.
Tolnai Vilmos l. t.

V.

VARGHA DAMJÁN főgymnáziumi tanárt bátorkodunk az I. osztály B) alosztályába levelező tagnak ajánlani. Vargha 20 éve foglalkozik codex-irodalmunk forrásainak kutatásával és már eddig megjelent értekezései becses eredményekkel gyarapították tudásunkat: hasznavehető latin szövegeket közöltek Mária-siralmainkhoz, kimutatták a Nagysz. codex „teljes bölcsesség“-ről írott részének forrását, meghatározták Petrus de Natalibus Catalogus-ának és a Speculum humanae salvationis cz. könyvnek s Laskai Osvátnak codex-irodalmunkra való hatását, felfedezték az Apalin- és Zsófia-legenda rég keresett forrásait. . . . De mindezek felett fontos nagy munkája, „A magyar codexek forrásairól“. Ez a mű a középkori deák irodalom termékeiből rengeteg szöveget jelöl ki, melyek ha nem mindig közvetlen források is, mint a használt forrásszövegeknek változatai föltte értékesek. Nem remélhető, hogy ez a nagy munka, mely annak idején az Ipolyi-jutalomban részesült, egyhamar napvilágot láthat; kívánatosnak vélnők tehát, ha az Akadémia a szerzőnek önfeláldozó fáradozását és eredményeit méltányolva őt levelező tagjai közé választaná. Erre való tekintettel Vargha Damjánt az I. osztályba tisztelettel levelező tagnak ajánljuk.

Budapest, 1919. február 26.

Horváth Cyrill l. t.
Riedl Frigyes l. t.

A II. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

VI.

Báró Wlassics Gyula drt. a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagját, van szerencsénk a II. osztályba tiszteleti tagnak ajánlani.

Úgy érezzük, hogy ajánlásunk bővebb megokolást nem kíván,

29

minthogy Wlassics Gyulában mindenki tudományos irodalmunk és közéletünk egyik legérdemesebb és legkimagaslóbb alakját tiszteli.

Alig van jogtudósunk, a ki oly sokoldalú és minden téren oly magas színvonalú irodalmi tevékenységet fejtene ki, mint ő. Kezdetben főleg a büntetőjogi irodalom terén volt tevékeny és számos igen értékes munkával és értekezéssel gazdagította büntetőjogi irodalmunkat. Később a közjog, a közigazgatási jog, publicistika és a nemzetközi jogra is ráirányította figyelmét s nagyszámú tanulmányai és cikkei, melyeket ezek körében írt, irodalmunk legbecsesebb termékei közé tartoznak. Különösen is ki kell emelnünk a nemzetközi jogra vonatkozó értekezéseit és cikkeit. A világháború véres zivatarra indította őt arra, hogy a nemzetközi joggal a legbehatóbban foglalkozzék. Értekezéseit és cikkeit, melyeket e tárgykörben írt, legnagyobb-részt idegen nyelvekre is lefordították, s ezáltal nagy hasznára váltak az ország ügyének.

A mily gazdag és nagyértékű Wlassics Gyula irodalmi működése, éppen olyan nagyjelentőségű közéleti tevékenysége is.

Évekkel ezelőtt több mint kilencz éven át volt az ország valás- és közoktatásügyi minisztere s ezen idő alatt a közoktatásügyi reformok nagy sora fűződik az ő nevéhez. Legnagyobb érdemei népoktatásunk fejlesztése körül vannak.

Több mint egy évtized óta működik a közigazgatási bíróság élén, mint e bíróság elnöke. A magyar közigazgatási bíróság aránylag rövid fennállása alatt legsikeresebben működő és legnagyobb tekintélyű intézményeink közé küzdötte fel magát, mintha csak több százados mult állana mögötte. Ezt elsősorban elnöke czéltudatos és magasabb szempontokból kiinduló vezetésének köszönheti, a ki fáradságot nem kímélve törekszik arra, hogy e bíróságot minél magasabb színvonalra emelje.

A Magyar Tudományos Akadémia működése iránt is állandóan meleg érdeklődést tanusít. Üléseit szorgalmasan látogatja és ügyeinek intézésében tevékenyen vesz részt. Számos izben volt már bíráló-bizottságok tagja és elnöke. Az igazgatótanácsnak pedig közel két évtized óta tagja. Az Akadémiának másodelnöke volt 1898—1901 években.

Mindezek alapján őt legmelegebben ajánljuk tiszteleti tagnak. Budapest, 1919 február 17.

Berzeviczy Albert t. t.
Darányi Ignác z t. t
Forster Gyula t. t.
Matlekovits Sándor r. t.
Concha Győző r. t.
Vargha Gyula r. t.
Magyary Géza r. t.

Nagy Ferencz r. t.
Fejérpataky László r. t.
Balogh Jenő r. t.
Csánki Dezső r. t.
Fináczy Ernő r. t.
Áldásy Antal l. t.
Buday László l. t.

A II. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

VII.

24
5

GYÖRGY ENDRE levelező tagot (szül. 1848-ban, levelezőtaggá választott 1876-ban) a II. osztály A) alosztályába rendes tagnak ajánljuk.

Ifjú korában, az akkori országgyűlési ifjúság megbízásából szerkesztette az „Új Nemzedék“-et, melyben közzétett egy értekezése, az értékkataszterről feltűnést keltvén, a közmunka- és közlekedési minisztériumba neveztetett ki fogalmazóvá. Több ízben küldetett ki e minisztérium által külföldi tanulmányutakra. Erről szóló jelentéseiből kiadta a kormány „Az angol vasúti törvényhozás történetét“ 6 füzetben, mely a Kohn-féle, később megjelent német műnél sokkal terjedelmesebb. Hasonlóul a nevezett minisztérium kiadásában jelent meg egy kötetben „Az olasz vízjogi törvények“, mely Claudio Callandra összeállításának fordítása kimerítő előszóval.

A Franklin-Társulat kiadásában jelent meg egy testes kötet: „Angol államférfiak és szónokok“ 1874-ben, a Csengery-féle gyűjtemény folytatása szónoklási mutatóványokkal és ezzel kapcsolatban John Stuart Mill „rektori beköszöntő beszédje“ a St. Andrewii egyetemen.

Szerkesztette később az Akadémia nemzetgazdasági bizottságának megbízásából Halász Imre visszavonulása után a „Nemzetgazdasági Szemlét“ több éven át, majd a „Vasúti és Közlekedési Közlöny“-t, mely utóbbi jelentékeny szolgálatot tett a vasúti téren, a magyarosítás és általában a magyar érdekek szolgálatában.

Az Akadémia Dóra-pályadíját nyerte el „A különbözőzeti árszabályok jogosultsága és határa“ című dolgozatával, melyet az Akadémia adott ki.

A Közgazdasági Társaság Korizmics-pályadíját nyerte el „Keletre magyar“ című munkájával, a mely 1876-ban jelent meg s melyben részletezett javaslatainak tekintélyes része meg is valósított az idők folyamán.

Közlekedési ügyeinkben a vasúti politikánk összes kérdéseire kiterjeszkedett azon emlékirat, melyet „Vasúti politikánk“ címmel az Országos Magyar Gazdasági Egyesület gróf Károlyi-féle tanácskormányára czéljából gróf Dessewffy Auréllal együtt publikáltak, s a mely majdnem teljes egészében valóvá vált a következő tíz év alatt.

Az Akadémiában székét a „Cash Credit a skót bankoknál“ értekezéssel foglalta el s e tanulmányai vezették át a hitel, különösen a népies hitel kérdéseire, melyekre különösen Csengery Antal ismeltelen felhívta figyelmét.

Ezen munkálkodás eredménye volt „A kisbirtoki hitelszervezet

hiányai"-ról irt műve, mely francia és német nyelven is megjelent, s mint ilyen, a külföldi irodalomban is ismert munka. Ez előadói javaslat volt az 1885-ben Budapesten tartott mezőgazdasági congressuson a falusi hitelszövetkezetek szervezése érdekében.

A birtokpolitika kérdései felől számos röpiratban és értekezésben számolt be tanulmányairól. Felfogását részletesen kifejtette a „Kötött forgalmi földbirtok és agrárpolitikánk“ czimmal 1893-ban megjelent dolgozatában, mely a földbirtokpolitika legfőbb kérdéseit tárgyalta. Számos röpirata és értekezése között „A középirtokos hitele és szövetkezeti raktár kérdése“ czimmal 1902-ben megjelent dolgozat kifejti a raktári és függő terméshitel ügyeit.

1905-ben „Közgazdasági tanulmányok“ czim alatt a földmívelési kormány kiadta Anglia, Franciaország és az Egyesült-Államokról hazánkat érdeklő közgazdasági kérdésekről való jelentéseit, melyek kizárólag actualis kérdéseket tárgyalnak.

Akadémiai megbizásból fordította „Malthus“ classikus művét, Sidney és Beatrice Webb kétkötetes tanulmányát „A munkás demokratiáról“ és Escottól három kötetben „A mai Angliá“-t.

Irodalmi tevékenységet fejtett ki külföldi szaklapokban, különösen Angolországban. Ott megjelent értekezései főleg hazai viszonyaink ismertetésére vonatkoznak.

Gy. E. 43. évében levelező tagja az Akadémiának. Ebben az időben az Akadémia megbizásában mindig pontosan és lelkiismeretesen járt el, a reá bizott teendőket nagy buzgalommal teljesítette, a közgazdaság terén irodalmilag épp úgy mint gyakorlatilag állandó működést fejt ki: és így rendes taggá választását ajánlhatjuk.

Budapest, 1919 február 20.

Matlekovits Sándor r. t.

Gaal Jenő r. t.

Bernát István l. t.

A II. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

VIII.

ECKHARDT FERENCZ *art.*, a volt közös pénzügyminisztérium (régebben az udvari kamara) levéltárának levéltárnokát levelező tagnak melegen ajánljuk.

Jelöltünk, a történetkutatás és irodalom fiatalabb gárdájának kiváló tagja, a maga szigorúan tudományos munkálkodását az oklevéltan terén kezdette meg. A Századok és a Történ. Szemle hozták idevágó, szép szakdolgozatait, a melyek mindegyikén meglátszik, hogy szerzőjük a maga szakmájának legkitünőbb iskoláiban vetette meg

3
25 i
4 n

ismeretei alapját és sajátította el a helyes módszert. Különösen kiemelendők a következő tanulmányai: „A pápai és császári oklevelek hatása Árpádkori okleveleinkre“. „A diplomatikai kritika és a hazai okleveles anyag“ — azután: „Hiteles helyeink eredete és jelentősége“, mely utóbbi kibővítve németül is megjelent „Die glaubwürdigen Orte Ungarns im Mittelalter“ cím alatt s osztatlan tetszéssel találkozott a szakirodalomban, mert meggyőzően fejti ki e nagyjelentőségű és Európában páratlanul állott jogintézményünk eredetét és kialakulását.

Szinte kár az alapos dolgozatok után, hogy jelöltünk figyelme és munkaeje egy lustrummal azelőtt gazdaságtörténeti kérdések felé fordult. De teljesen érthető. Ide terelte őt hivatása és hivatala a világ egyik legértékesebb gazdaságtörténeti kincstárában, a volt udvari kamara hatalmas levéltárában. S a mit jelöltünk eddig e téren nyújtott, az méltán vetekedik diplomatikai dolgozatai becsével és alaposságával. Ilyenek: „A főbányagrófi hivatalról“ szóló értekezése (Századok 1914), szép cikke a magyar kamarai levéltár szervezéséről (M. Könyvszemle 1915), kitünő polemizáló fejtegetései A közös vámterület történetéről (Sieghardt híres műve ellen, Századok 1915), különösen pedig az a tágaskörű kutatásokon felépült alapos dolgozat, mely „kereskedelmünk közvetítőiről a XVIII. században“ értekezik (Századok 1918).

Idevágó szakismertéseit és bírálatait, valamint azokat a melyek oklevéltani stb. művekkel foglalkoznak (a Turulban a Századokban, a Mitteilug des Institutes für Oest. Geschichtsforschung folyamaiban) benső értékük miatt említjük föl s végül utalunk arra, hogy Eckhardt Takáts Sándor tagtársunkkal és dr. Szekfüvel együtt szerkeszti s adja ki Akadémiánk megbízásából „A budai basák magyar nyelvű leveleinek“ nagyértékű gyűjteményét.

Kétséget nem szenved, hogy Eckhardt diszvévé válnék Akadémiánk II. osztályának s bizonyos, hogy megválasztása csak sarkalni fogná őt mindenkép becses gazdaságtörténeti kutatásai és munkálkodása szívos folytatására.

Budapest, 1919 február havában.

Károlyi Árpád r. t.
Angyal Dávid r. t.
Tagányi Károly r. t.
Takáts Sándor l. t.
Domanovszky Sándor l. t.

IX.

Az Akadémia történelmi bizottsága 1918-ban hatalmas kötetet adott ki „Erdély változásai a török hódítás korában 1541—1711“ ezímen, a melyet már 1912-ben a bojári Vigyázó Sándor jutalommal tüntetett ki.

1.
28 i
1 m

E mű szerzőjét, **dr. LUKINICH IMRE** pozsonyi egyetemi ny. r. tanárt ajánljuk a M. Akadémia II. osztályában üresedésben levő egyik levelező tagsági helyre.

Munkája Erdély történetének nemcsak egyik fontos problémáját dolgozta föl, hanem egyszersmind oly földrajztörténeti anyagot is gyűjtött össze, amely azt valósággal a forrásmű jelentőségére emeli. A területi változások kérdésével kapcsolatosan, a fejedelemség politikai és földrajzi kialakulásából kiindulva, végig megy az erdélyi diplomácia történetén, az eddigi vitás és homályos kérdések egész sorát döntve el. A munka vezérgondolata azonban az, hogy Erdély önállósága érdekében föltétlenül rászorult a magyarországi részekre, mint erejének és hatalmának alapjaira. Hogy ezt a tételt bizonyítsa, mély tanulmányon alapuló, s gazdaságtörténeti szempontból is nagyértékű fejezetekben ismerteti az időnként Erdélyhez került részek birtokviszonyait, telepítéseit, adó- és pénzügyét, főleg a dicalisok, défterek, királyi könyvek stb. nyomán.

Lukinich különben régi, buzgó és lelkiismeretes munkása az erdélyi történetírásnak. E tekintetben csak az Akadémiai Értekezések során megjelent „I. Rákóczi György és a lengyel királyság“ című és a Századokban napvilágot látott nagyobb dolgozatait: „Keresdi báró Bethlen Ferencz“ (1908. évf. 677., 781. és 884. l.), „Bethlen István támadása 1636-ban“ (1910. évf. 25., 98., 212., 298. és 477. l.), „Az erdélyi fejedelmi cím kialakulásának történetéhez“ (1913. évf. 94. és 175. l.) és „Egy erdélyi kereskedelmi társaság terve 1703-ból“ (1914. évf. 464. l.) említjük meg. Ezek mellett sok adalékot közölt ugyancsak a Századokban, az Irodalomtörténeti Közleményekben, a Történelmi Társaságban, az Erdélyi Múzeumban és több más folyóiratban. E téren szerzett érdemei és nagy tudása indította történelmi bizottságunkat arra, hogy az „Erdélyi Országgyűlési Emlékek“ Szilágyi Sándor halálával megszakadt sorozatának folytatásával őt bizza meg, és hogy ugyancsak őt kérje fel a Bükk-féle alapítvány szabályai szerint megírandó XVII. századi történetünk kidolgozására. Ugyancsak őt bizta meg történelmi bizottságunk a módszeres történeti kutatás egyik legfontosabb segédeszközének a magyar történeti bibliográfiának összeállításával is. Ez a munka, a melyet Hellebrant Árpáddal együtt készítenek, már jelentékenyen előre is haladt.

Lukinich Imre azonban a világtörténelem terén is jelentékeny működést fejtett ki. A középkori Krónikások sorozatában lefordította bevezető tanulmányokkal és magyarázó jegyzetekkel kísért „Menander Protector történeti művének fennmaradt töredékei“-t, majd eredeti forrástanulmány alapján tárgyalta „Az avar-görög háborúk“ történetét (Történeti Szemle, 1914. évf. 46., 161. l.), s önállóan „II Sylvester“ pápa pontifikátusát.

Néhány hó előtt jelent meg a sorban utolsó munkája, „A Magyar Történelmi Társulat története 1867-1917.“, a melynek megírásával a

nevezett társulat 50 éves jubileuma alkalmával őt bízta meg, mint akkori főtítkárát.

Mint a főt elmondottakból látható, Lukinich hazai történetünknek egyik legszorgalmasabb, széles látkörű és alapos tudású bűvára, a ki nagyobb szabású alkotásokra is vállalkozik, s azokat áttekintő elrendezéssel és a részletekbe való elmélyedéssel építi fel. Meggyőződésünk, hogy a M. Tud. Akadémia érdemes szakférfiút tüntetne ki bizalmával, ha őt tagjai sorába választaná; s ezért a legmelegebben újíttjuk meg ajánlásunkat.

Budapest, 1919. február.

Angyal Dávid r. t.

Csánki Dezső r. t.

Komáromy András l. t.

Áldásy Antal l. t.

Domanovszky Sándor l. t.

2.

X.

SZEKFÜ GYULA drt, a volt bécsi közös udvari és állami levéltár allevéltárnokát, a Magyar Történelmi Társulat választmányi tagját, lev. tagnak ajánljuk.

Csak két főmunkájára hivatkozunk ajánlatunk indokolásául.

Az egyik a *familiárisokról* szóló akadémiai felolvasása. A magyar középkori alkotmány és társadalom történetére új világot vetett ez értekezés. Alapvetőnek mondható és hatása már eléggé érezhető irodalmunkban.

A másik munka a „*Magyar Állam Életrajza*“, mely *Der Staat Ungarn* czimen németül is megjelent.

A szerző ez összefoglaló munkában a magyar állam fejlődését rajzolja a honfoglalástól az 1867-iki kiegyezésig. Kimutatja, hogy a magyar állam a keresztény-germán cultura hatása alatt fejlődött, de mégis önállóan, eredeti nemzeti sajátságok érvényesítésével. Ezt az alap gondolatot a szerző az ismeretek és eszmék oly gazdagságával fejtegeti, hogy áttekintő munkája termékenyítően hat történetünk legkülönbözőbb korszakainak felfogására. A legelökelőbb német irodalmi közlönyök nagy elismeréssel fogadták Szekfü munkáját és így mondhatjuk, hogy könyve nem csupán a magyar államalkotó geniusnak erejét hirdeti, hanem becsületére válik a magyar tudományosság himevének is. Általában Szekfü kiváló kutató és még kiválóbb mint történetíró.

Kritikai érzéke, elbeszélő és jellemrajzoló művészete a hivatott magyar történetírók sorába emelik.

Károlyi Árpád r. t.

Angyal Dávid r. t.

Takáts Sándor l. t.

Tagányi Károly l. t.

Domanovszky Sándor l. t.

15
14

A III. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

XI.

APÁTHY ISTVÁN levelező tagot, a kolozsvári tudományegyetem tanárát, Akadémiánk III. osztályába *tiszteleti tagul* ajánlom.

Apáthy István huszonegy év óta levelező tagja az Akadémiának s ez idő alatt kifejtett tudományos munkásságával bőségesen rászolgált arra a legnagyobb diszre, melylyel módunkban van a szellem fölkenntjeit kitüntetni.

Apáthy vérbeli tudós, a ki fényes tehetségével, egyetemes tudásával, szakmájának meleg szeretetével és fêkezhetsen munkaaöszönével messze a haza határain túl is nagyraecsült nevet vívott ki magának mindenhol, a hol a tudomány ápolása nem üres szövirág, hanem a nemzet mélyen átértzett életszükséglete.

Apáthy Istvánt bármely nagy nemzet büszkén vallaná fiának, mi magyarok pedig csak hálásak lehetünk, hogy jó sorsunk ilyen jeles tudóssal ajándékozott meg bennünket. Bennünket, mondom, mert az ő munkálkodásának annaleseiben kristálytisztán tükrözödik az a nagy igazság, hogy a tudománynak csak az ismeretanyaga nemzetközi, de szelleme és egész lüktetése kitérülhetetlenül magán hordja a nemzeti bélyeget.

S valóban, akár az élettudomány legelvontabb magaslatain, akár a tárgyi leírás gyakorlatibb területén, vagy társadalmi vonatkozásaiban találkozunk is *Apáthy* fejtegetéseivel, mindig érezzük, mert minden szavából kicsendül a magyar tudós lelke és eszejárása. Mert a tudománynak csak a fája nemzetközi, de virágának színe s illata, gyümölcsének zamata attól a talajtól függ, a melyből táplálkozik.

Apáthy István erős magyar egyénisége mindig eredeti, töretlen úton halad, úgy hogy munkáinak eszmei tartalmukon kívül a bennük rejlő alapvetés, vagy legalább irányjelzés is kiváló értéket kölesönöz. Ezt az értéket pedig jelentősen fokozza még egy, a természet törvényeinek átértzésén alapuló, szinte önként megadóó vonás, nevezetesen az élet rideg törvényeivel megbékítő, a nemesebbre törekvő embert fölemelő, igazán emberies erkölcsi érzet.

Az *Apáthy* poeta-lelke nem tud belenyugodni az energia-törvény rideg számvetésébe; neki a szervezetek „független fejlődése“ az az immanens hajtóerő, mely a fejlődés útján az embert is magával ragadja; mindig előre s fel a magasba, a végtelen tökéletességig! Ez az eszmény vonul végig az ő társadalomtudományi, az örökléstannal kapcsolatos fajnemesítési és más sociologiai iratain is, melyeket főképen mint a Magyar Társadalomtudományi Egyesület igazgatója bocsátott sajtó alá.

Tudományos nézeteinek elterjesztésében nagy segítségére van kiváló írói készsége, mert kifejezésmódja jellemző, meleg és színes, okfejtése pedig világos és meggyőző, ámbár szókötése olykor szokatlan s purismusa némelykor idegenszerű.

Munkáinak czimjegyzékével lapokat kellene betöltenem, e helyett azonban csak egyes kimagasló alkotásaira fogok rámutatni; olyanokra, melyek írójuk egyetemes hatásának maradandó bizonyosságai s a melyeknek köszönheti, hogy számos külföldi akadémia és tudományos társulat sietett tagjainak sorába emelni.

Még 1888-ban, alig 25 éves korában jelent meg a nápolyi állattani állomás kiadványaiban „Analyse der äusseren Körperform der Hirudineen“ cz. dolgozata, melyet a leíró állattan terén még mai nap is alapvetőnek ismerünk.

Nyomban reá (1889-ben) Akadémiánk kiadásában „A magyarországi piócák faunája“ cz. értekezése látott napvilágot s miután német nyelven a *Spengel*-féle folyóiratban is megjelent, az előbbi munkával együtt mindmáig is elsődrendű forrásmunka maradt, melyet pl. *Leuckart*, a régi klasszikusok egyike, „Die Parasiten des Menschen“ cz. nagyhirű munkájában bőségesen értékesített.

Még jelentékenyebb a Zeitschr. f. wiss. Mikroskopie cz. folyóirat 1893. évfolyamában „Ueber die Muskelfasern von Ascaris“ czímen megjelent dolgozata, mely nemcsak a tárgyi fölfedezések gazdagságánál, hanem mikrotechnikai utasításainál fogva is a szerző nagy avatottságának beszédes bizonyága.

Munkálkodásának súlypontja azonban az idegszövettan területére esik. Az idegrendszer elemi rostjainak felismerése és biztos kimutatása s az ezzel kapcsolatos szövetbuvárlati módszereknek bámulatos tökéletességre való fejlesztése *Apáthy Istvánnak* örök érdeme marad.

Idevágó dolgozatainak sokaságából csak a legfőbbet ragadom ki, mely 1897-ben a nápolyi állattani állomás közleményeiben „Das leitende Element des Nervensystems und seine topographischen Beziehungen zu den Zellen“ czímen látott napvilágot s azzal a válasszal együtt, melyet az Anatomischer Anzeiger 1907. évi kötetében *Ramon y Cajal*-hoz, a szintén kiváló spanyol idegbuvárhoz intézett, körülbelül a lelke és foglalatja mindannak, a mit alap, eszme, egység és távlat tekintetében nagy fölfedezéséről közzétett.

Nem hallgathatom el, hogy az *Apáthy*-féle neurofibrilla-tan bármennyire lelkes követőkre is akadt a mester nagyhirű tanítványaiban (*Bethe, Godlewski, Paton, Mollier, Boeke, Hasselwander* stb.), ép oly számos ellenzőre is talált, különösen elméleti vonatkozásaiban (*Ramon y Cajal, Retzius, Lenhossék*, stb.). Azonban az ellenfelek által képviselt neuron-tan sem tekinthető véglegesen eldöntöttnek. „A harc még ide-oda hullámszik és semmikép sem lehet megmondani, melyik fél javára fog eldőlni.“

Sőt olyan neuronisták is akadnak, a kiknek a szavaiból némi resignatio esendül ki, mert azzal vigasztalódnak, hogy ha a neuron-tan esetleg teljesen tarthatatlannak is bizonyulna, akkor is nagyot cselekedett az idegrendszer megismerésében (*Szymonowicz*, *Lehrb. der Histol.*, 1915, 349. l.).

Mennyivel inkább elmondhatná ezt magáról az *Apáthy*-féle elmélet, mely voltaképen bölcsője és kútforrása volt azoknak a vizsgálatoknak, melyek az idegszövet finomabb szerkezetének megismerésére irányultak.

És még egyet ne feledjünk. Azt, hogy a neuronisták az *Apáthy* korszakos fölfedezése nélkül talán sohasem jutottak volna abba a helyzetbe, hogy most autopsia alapján szólhatnak hozzá az élettudomány eme sarkalatos kérdéséhez.

Az *Apáthy* vizsgálati módszerei és kikészítő eljárásai világszerte híresek. Idevonatkozó közleményeinek sorozatából ismét csak egyet ragadok ki; a legfontosabbat, mely a mai mikrotechnikának valóságos bibliája

Ez a dolgozat a *Zeitschrift für wissenschaftliche Mikroskopie* cz. folyóirat 1912. évfolyamában „*Neue Beiträge zur Schneidetechnik*” czímen jelent meg s különösen azért nevezetes, mert ebben ismerteti *Apáthy* a kettős beágyazás legtökéletesebb módját. Ennek a módszernek is vannak ellenzői, azonban a ki igazán elsajátította, az sohasem fog tőle elpártolni, mert ha a tárgy kellő megkimélésével könnyen és biztosan akarunk nagyon finom metszetsorozatokat készíteni, akkor az *Apáthy* módszerét páratlannak fogjuk találni.

Hátra volna még, hogy *Apáthy* politikai iratairól is megemlékezzem, azonban ez alól fölmentve érzem magamat.

A gyakorlati politika az egsigentiák tudománya, tehát nem tudósnak való, mert igazában nem is tudomány.

A tudomány törekvése, elve, iránya, mértéke és módszere állandó; a mi benne igazi állag, az örök. Ellenben a politikának nem utolsó rúgói a rábeszélés s a megalkuvás, sőt nem ritkán a törvetés.

Ha majd a fehér emberfajt kiirtotta a sárga s emezt a fekete és akad esetleg egy fekete bőrű *Joule*, (a sörfőző, a ki az energia első alaptörvényét fölfedezte), akkor az energia törvénye a fekete bőrű társadalomban sem hangozhatik másképp, mint hangzott a fehér bőrű ember hajdani culturájában. Örök törvényeket nem lehet elaludni, ellenben a politikával foglalkozó tudós, talán épen a nemzet, vagy az akkori társadalmi rend érdekében, esetleg kénytelen lehet tudományos meggyőződését megtagadni.

Így pl. a hirneves *Virchow Rudolf* 1863-ban, a német orvosok és természetvizsgálók stettini vándorgyűlésén még egész szívvel magáévá tette *Haeckelnek* a *Darwin*-féle fejlődési törvényről tartott előadását, azonban ugyanaz a *Virchow*, már mint az urakházának tagja, megtagadta előbbi álláspontját. Az 1877-ben megtartott müncheni

vándorgyűlésen ugyanis azt hangoztatta, hogy „a természetvizsgálatnak meg kell alkudnia az uralkodó egyházakkal, mert nem illetékes az öntudat kérdéseiben ítélkezni.“ Be tudom látni, hogy ez az álláspont a nemzet vagy a közjó szempontjából teljesen jogosult lehet, azonban tudományosnak bizonyára nem mondható.

Nem állítom, hogy *Apáthy István* is hasonló eshetőségeknek van, vagy volt kitéve, csak fájjalom, hogy egy szempillantásnyi időt is rápazarolt a politika sivár kérdéseire, mert ezzel a tudományt károsította meg, mely még sok nagy feladat megoldását várja tőle.

Talán, ha — mint erősen hiszem — Adadémiánk tiszteleti tagja lesz, sikerül őt visszahódítanunk a munkálkodásnak abba a körébe, melyben annyira otthon volt, mint talán senki más.

Ajánló soraimat tisztelt társaim jóindulatába teszem le és bizvást remélem, hogy mindaz, a mit elmondtam, valamint az is, a mit inkább csak gondoltam, teljes megértésre fog találni.

Méhely Lajos r. t.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK :

XII.

Csik-mádéfalvi **ISTVÁNFFI GYULA** bölcészetdoktor s okl. középisk. tanárt, a M. N. Múzeum növénytári osztályának egykori vezetőjét, a kolozsvári tud.-egyetem volt docensét s botanices professorát, majd a budapesti Ampelologiai intézet megalkotóját, ezidőszert a m. kir. József-műegyetemen a botanika ny. r. professorát, a ki 17 év óta levelező tagként egyszersmind munkás tagja az Akadémiának : a III. oszt B) alosztályában megüresedett helyre *rendes tagnak* ajánlom.

Ostwald osztályozása szerint Istvánffi a romantikus tudósok sorához csatlakozik, ám a tudományos bűvárkodásban követett módszer s a vizsgálatok gondos végrehajtása tekintetében kezdettől fogva a classicus stílus alapján.

Rendkívül nagyarányú, magyar földön az utolsó néhány évtized folyamán páratlanul gazdag irodalmi működésének és bűvárlati eredményeinek, valamint kultúralkotásainak a méltatása az ajánlóra nézve a mily háladatos, az adott korlátok között ezúttal épp oly nehéz feladat, minthogy a Kanitz Ágost örök (nálunk mindmáig akadémiailag nem méltatott) érdemét tevő „Magyar Növénytan Lapok“-jában, 1880-ban megkezdett irodalmi működése, az azóta leperdült 38 év alatt, a növénytan tag mezejét öleli föl és pedig — a csupán routine-t jelentő növénymeghatározások (= species-systematika) szintjét messze

meghaladólag ama körzeten belül, a mit a tisztultabb felfogás tudományos növénytanak nevez. Dorner és Jurányi e téren alapvető munkásságának korai megszakadása után, a jelzett irányzatnak ugyan-csak évtizedek óta elsőrangú képviselője Istvánfi Gyula.

A tudományos s egyéb kultúrérdemek agyonhallgatásának e classicus földjén egyszerűen meg kell állapítanunk, hogy a mióta tudományos növénytant adnak elő a hazai főiskolákon, mondjuk 1870 óta, — a lefolyt 48—50 év alatt egyszersmind Istvánfi a legkitünőbb tanítvány és ez a kolozsvári tud.-egyetemnek egyik örök büszkesége lehet.

Istvánfi tudományos egyéniségének a romanticismusa abban nyilatkozik meg, hogy mindvégig nagyszabású algologiai bűvárkodásai során egy csapással a „chlorophyllum viselkedéséről“, szóval nem könnyű tételről ír először (1880), hogy azután rövidesen rá a sejttag természethistóriájával foglalkozzék s azokban az időkben, a mikor efféle vizsgálatok végrehajtására alig is akadt bűvár a botanikus koryphaeusok sorában. Nálunk például csupán Jurányi jutott el az e téren való kísérletezések küszöbéig. Mert ne téveszsen meg senkit az, hogy a ki nagy hangon chromosomákról ír, egyszersmind eleven szemmel látott volna efféle képleteket. A mikroskopiumnak régi mestere Istvánfi Gyula, a kinek látóköre horizontját nem a lupé (kézi nagyító) szabja meg.

Brefeld „Penészvizsgálati tenyészmódszereit“ a „M. N. L.“ V. (1881.) évf.-ban ismerteti a mi további tudományos pályáján annyiban jelentős momentum, mert ezzel praedestinálódik személyében a szó való értelmének megfelelő (tehát a mykographia körét messze meghaladó) „mykologia“ atyamestere nálunk, a ki Johan-Olsennel együtt, néhány évvel utóbb Brefeld, a mykologia classicus iskolájának a megteremtője oldalán elsőrangú munkatárs; Brefeld „Untersuchungen aus dem Gesamtgebiete der Mykologie“ monumentális vállalatának VII—VIII. kötete a tanu rá.

Közben, vonatkozással Lóte József Nerium-féle s absolute sikertelen növényanatomiai kísérletére, a kolozsvári Orvos-természettud. Értesítő 1884. évf.-ban színvonalra törő növényanatomusként is jelentkezik, a ki e téren hervadhatlan babérra mutathat rá ama munkálata révén, a mely a „Gombák váladéktartói“, illetőleg a „Gombák physiologiai anatómiája“ czimén magyarul a Természettudományi Füzetekben, illetőleg német nyelven Pringsheim Jahrb. für wissenschaftl. Botanik XXIX. köt.-ben jelent meg. A physiologiai növényanatomia atyamestere viszont Haberlandt professor; Grazban, a mikor nála dolgoztam, ismételten a legnagyobb elismeréssel szólott erről az alapvető munkálatról, egyéb tudományos eredményeiről pedig Guignard, a párisi koryphaeus, a mikor nála jártam. Akkortájt főleg a „Sejttag szerepe a penészek fejlődésében“ czimen ugyancsak a Természettudományi Füzetekben megjelent dolgozatára (1898) irányult a figyelem; három

tablájával igazolván egyszersmind azt a fundamentális igazságot, hogy „igazán látni csak pontos rajzolás közben lehet“ (Lendl: Math. Term.-tud. Közl., XXXIV. k. 5. 1.).

És úgy van, hogy Istvánffi mestere a rajztudásnak. Így érthető, hogy a tudósi s a művészi érzék oly monumentális művel ajándékozta meg a nemzetközi irodalmat, a mely Waldstein-Kitaibel „Iconesei...“ után magában álló, (in illo tempore azonban ugyancsak agyonhallgatott) irodalmi esemény. A „Clusius-Codex mykologiai méltatása“ ez a pompás diszmű, melylyel hazájának örök emléket, a maga nevének örök dicsőséget állított, mint maecenas-auctor, a ki röviddel azelőtt a „Balaton moszatflórája“ czímen kiadott nagy munkájával az algologust is feleleveníti a lankadatlan magyar tudósban.

Istvánffiban, a mint alkalom nyílik rá, a nagyszabású tudóson kívül megnyilatkozik az alkotó genie, a mikor a kolozsvári régi (Kanitz-Walz-alkotta) botanikus kertet modernizálni kívánta („Une Visite au Jardin botanique de Kolosvár“, 1900), hogy azután, az ugyanott mindenképen szűkös (s bürokratice végül is teljesen elnyomott) kultúrtörekvések talajáról csakhamar Budapestre kerüljön. a hol Darányi Ignácznak a szervező képességet megértő miniszterkedése alatt egy világszerte párját ritkító intézmény megalkotójává lett. Ez a „M. kir. közp. szőlészeti kísérleti állomás és Ampelologiai intézet“. A méltó csodálat hangján szóltak róla előttem Montpellierben s Nancyban, majd Bruxellesben és Hollandiában. Elfogulatlanul illenék látni s értékelni egyszersmind azokat a remekbe menő kiadványokat is, a melyek a jelzett intézmény közleményei gyanánt azóta is vaskos s fényesen illusztrált kötetekben jelentek meg. Az idevágó alkotásokról s munkálatokról oenologiai méltatást, a többi között, Malvazin írt s az ő nevéen csupán a L'Oenophile 15. és 21. évf. vonatkozó közleményeire utalok.

Ám a jeles eredmények tömkelegéből ki kell ragadnom Istvánffinak azt a legújabb pompás kötetét, a mely „Tanulmányok a szőlő fakórothadásáról“ czímen 1—200. ll.-on és I—XXIV. kitűnő (többnyire színezett) táblával 1902-ben jelent meg.

Éppenséggel nem meglepő, sajnos, nálunk, hogy Istvánffi, mondjuk ki őszintén, sokaktól gáncsolt, csaknem senkitől sem méltányolt, különben kétségtelenül elsőrangú tudományos működése Párisból hozza meg neki a párisi Tud. Akadémia Prix-Thor-ját kétszer (1903, 1905) s nem régiben ugyanonnan a Prix-Desmarière-t (1914), melynél nagyobbat külföldi nem kaphat.

Mindamellettt a párisi Akadémia háromszoros laureatusának „Ampelologiai intézete“ nagy szabását a kor nálunk nem érti meg, jóllehet palotaszerű épületeivel a „Berlin-dahlemi Kaiser-Wilhelm-Institut“ előfutárját láthatnók benne, ha ugyan megadatik továbbra is az az alkotó-energia, mely valóban élére tud állani a jelzett s nálunk fölöttébb kívánatos intézményeknek: Istvánffi után.

Istvánffi ide s tova 200-ra tehető s különböző nyelveken megjelent közleményei során számos a népszerű, a hasznos (pl. a gombákról írott s antiquarice már mesés áron sem kapható kézikönyve) s a gyakorlati tudás körébe vágó; és nemkülönben jeles sorozatot állíthatnék össze Istvánffi ama munkáiból, a melyek 1880 óta mindmáig a botanikai tudás legmagasabb szintjeire emelkednek.

A nagy hallgatás után: im nagy vonásokban nekem kellett megrajzolnom a mindannyiunk nagy tiszteletére méltó tudósi s alkotó munkásságot, mint aki — ismételten lévén utódja — talán a legjobban ismeri Istvánffi mindenha magas színvonalú törekvéseit.

Nyugodt lélekkel és a szakember lelkes hangján mondhatom el, hogy a M. T. Akadémia önmagát becsüli meg, a mikor Istvánffi Gyulát a botanikaiakban amúgy is fölötte nagyon megfogyatkozott rendes tagjai sorába emeli.

Pozsony, 1919 februárius hó 4-én.

Richter Aladár l. t.

LEVELEZŐ TAGNAK :

XIII.

Dr. GELEI JÓZSEF kolozsvári egyetemi magántanárt Akadémia III. osztályának B) alosztályába levelező tagul ajánlom.

Gelei József Apáthy István tanítványa és sokévi assistense, majd adjunctusa, mi sem természetesebb tehát, mint hogy maga is elsőrangú szövetbuvár.

Szaktudomány 1907-ben indul meg, a mikor „Olisthanella hungarica“ néven a kolozsvári Múzeumi Füzetekben egy új örvényferegnek a szövettani viszonyait írja le.

1912-ben Akadémia adta ki a Dendrocoelum lacteum szövettanáról szóló s a Vitéz-jutalommal kitüntetett nagy munkáját. A mű, mely 16 gondosan rajzolt táblával van felszerelve, 289 lapon tárgyalja a fentnevezett érdekes örvényfereg szövettani viszonyait s kétségkívül alapvető e téren.

1913-ban „Über die Ovogenese von Dendrocoelum lacteum“ czimen az Archiv für Zellforschung XI. kötetében fejt tovább a magyar műben körvonalozott tárgyat.

1919-ben pedig „A chromosomák hosszanti párosodásáról“ czimen került sajtó alá egy jeles munkája, melynek kiadásáról az Akadémia Mathem. és Természettudományi Bizottsága gondoskodik.

Gelei József avatott buvár és éles megfigyelő, a ki a szövettani buvárok legnehezebb s legbonyolódottabb módszerein is biztosan uralkodik s nagy odaadásával és vizsgálatainak kitünő eredményeivel a legkiválóbb szövetbuvárok elismerését is kivívta.

Vizsgálódásának eredményeit páratlan finomságú rajzokkal támogatja s e téren tökéleteset nyújt.

Gelei munkássága máris jelentős nyomot vésett az élettudomány irodalmában s meg vagyok győződve, hogy megválasztatása esetén még sok elismerést szerezne a magyar tudományosságának.

Méhely Lajos r. t.

XIV.

Dr. GORKA SÁNDOR-t a budapesti tudományegyetem helyettes tanárát s a Magyar Természettudományi Társulat első titkárát Akadémiánk III. osztályának B) alosztályába levelező tagul ajánlom.

Gorka Sándor neve nem ismeretlen a magyar közművelődés munkásai előtt, mert alig van az élettudománnyal kapcsolatos mozgalom vagy intézmény az országban, melyben Gorka Sándor mint vezér vagy mint közkatona ne venne részt. Meleg érdeklődéssel kísér minden törekvést, mely a természettudományos gondolkodás kifejlesztését és elmélyítését munkálja a hazában, azonban páratlan szervező tehetségét mégis csak lelke bálványának, a Természettudományi Társulatnak tartogatja, melyet az elmúlt nehéz időben is az ő lelkes és körültekintő vezetése óvott meg minden rázkódtatástól.

Őszinte elismeréssel vallo, hogy Gorka Sándor, mint a Természettudományi Társulat első titkára s kiadványainak szerkesztője, megbecsülhetetlen szolgálatot tesz a magyar közművelődésnek, mert egy évtized óta a legnagyobb odaadással munkálkodik a természettudományok népszerűsítésén s a köz széles rétegeibe való átplántálásán, ily módon bizonyos homogenitást és határozott szintet teremtve sok ezer olvasó gondolatvilágában. És Gorka Sándor avatott szerkesztése teljes biztosítéka annak, hogy ez a szintáj csak tartalomban erős és érzületben nemesen előkelő lehet.

Ámde Gorka Sándor maga is író, a ki számos munkájában s tömémentelen kisebb dolgozatában nemcsak a tollforgatás művészenek, hanem kitünően tájékozott, alapos készülségű természettudósnak is bizonyult.

Eme kiváló adományainak köszönheti, hogy immár két évtized óta áll a budapesti tudományegyetem kötelékében, a hol előbb mint tanársegéd volt alkalmazva, most pedig mint adjunctus és magántanár, öt év óta pedig mint az állatrendszertani s gyógyszerészeti állattani tanszék helyettes tanára is működik.

Önálló munkálataiban legfőbbképen a rovarok és kagylók anyagforgalmi szerveinek alak- és élettani viszonyaival foglalkozik s ama ritka buvárok sorába tartozik, a kik nem elégszenek meg a szervezet alkatának megismerésével, hanem a működés mikéntje is teljes mértékben lebilincseli érdeklődésüket.

Ilyen irányban nevezetes fölfedezések jutalmazták fáradozását, melyeket nemcsak a hazai, hanem a külföldi szakkörök is szívesen és teljes megértéssel fogadtak.

Nevezetesebb művei sorából a következőket vélem kiemelendőnek:

Adatok a Coleopterák táplálócsövének morphologiai és physiologiai ismeretéhez, Budapest, 1901.

Anatomiai és élettani adatok a bogarak Malpighi-edényei működésének megítéléséhez (Mathem. Természettud. Közlemények, XXXII, 1913).

Experimentelle und morphologische Beiträge zur Physiologie der Malpighischen Gefäße der Käfer (Zoolog. Jahrbücher, XXXIV, 1914.)

A hazai édesvízi kagylók kopolyujának és szájvitorlájának szerepe a táplálkozásban (Állattani Közlemények, XV, 1916.)

Az előrebocsátottak eléggé igazolják, hogy Gorka Sándor teljesen méltó az akadémiai tagságra s nem szenved kétséget, hogy megválasztása esetén még nagyobb lelkesedéssel szolgálná a hazai művelődés ügyét és még sok jeles munkával gazdagítaná az egyetemes tudományosságot.

Méhelő Lajos r. t.

A III. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

XV.

HAAR ALFRÉD matematikust, a kolozsvári egyetem tanárát, levelező tagnak ajánljuk.

Haarnak a partialis differential-egyenletekre és függvény sorokra vonatkozó vizsgálatai alapvető fontosságúak. Egy újabb dolgozatában, mely a M. Tud. Akadémia III. osztályának értesítőjében jelent meg, a variatio-számítás egyik fontos alaptételét, mely eddig csak egyszerű integrálokra volt ismeretes, meglepő módon sikerült többszörös integrálok esetére általánosítani.

Működését a göttingai tudományos akadémia avval méltatta, hogy a Wolfskehl-alapból egy kurzussal bizta meg. Oly kitüntetés ez, mely eddig csak elvétye ért matematikust.

Meg vagyunk győződve, hogy Haarban a tudományos Akadémia egy kiváló munkást nyer, ki még számos becses felfedezéssel fogja a tudományt gazdagítani.

Haar Alfred irodalmi működése: 1. *Die Randwertaufgabe der Differentialgleichung $\Delta\Delta u = 0$* . Nachr. d. K. Ges. der Wiss. zu Göttingen. 1907. — 2. Kármán Tóddal közösen: *Zur Theorie der Spannungszustände in plastischen und sandartigen Medien*. Nachr. der K.

Ges. der Wiss. zu Göttingen. 1909. — 3. *Über orthogonale Funktionensysteme*. Inaugural-Dissertation. Göttingen, 1909. — 4. König Dénes-sel közösen: *Egyszerűen rendezett halmazokról*. Math. és Term.-tud. Értesítő. 1909. — 5. Ugyanaz németül: *Über einfach geordnete Mengen*. Journal für die reipe und angewandte Math. 139. k. — 6. *Zur Theorie der orthogonalen Funktionensysteme*. (Erste Mitteilung.) Mathematische Annalen. 1910. — 7. *Zur Theorie der orthogonalen Funktionensysteme*. (Zweite Mitteilung.) Mathematische Annalen. 1911. — 8. *Über die Legendre'sche Reihe*. Rendiconti del Circolo Matematico di Palermo. 1911. — 9. *Egy orthogonális függvényrendszerrel*. Math. és Term.-tud. Értesítő. 1914. — 10. *Über analytische Funktionen mit singulärer Linie*. Nachr. d. K. Ges. der Wiss. zu Göttingen. 1914. — 11. *Reihenentwicklungen nach Legendre'schen Polynomen*. Megjelenik a Mathemat. Annalen következő füzetében. — 12. *A kettős integrálok variációjáról*. Bemutatva a M. Tud. Akadémia III. osztályának 1916 április 10-én tartott ülésében. — 13. Ugyanaz németül: *Die Variation der Doppelintegrale*. Nyomás alatt a Crell Journalban. — 14. *Minkowski'sche Geometrie und die Annäherung an reelle Funktionen*. (Dem Andenken an H. Minkowski gewidmet.) Math. Annalen.

Budapest, 1919 február 26-án.

Kürschák József r. t.

Rados Gusztáv r. t.

Farkas Gyula r. t.

Fejér Lipót l. t.

Beke Manó l. t.

XVI.

Dr. RIESZ MARCZEL hazánk fiát, magyar állampolgárt, a budapesti egyetem bölcsészeti karának doctorát, a báró Eötvös-collegium volt tagját, a stockholmi egyetemen a matematika magántanárát és időleges helyettes tanárát, a III. osztályba levelező tagul ajánljuk.

Tudományos működését 1907-ben, 21 éves korában kezdte meg a párisi Comptes Rendus-ben megjelent cikkével; azóta szakadatlanul publikált önálló matematikai dolgozatokat a M. T. Akadémia Math. és Term.-tud. Értesítőjében, a Math. és Phys. Lapokban, a párisi Comptes Rendus-ben, a palermói Circolo Matematico Rendicontijében, a Math. Annalenben, a Journal für reine u. angew. Mathematikban, a Jahresbericht der deutschen Math. Vereinigungban, az Acta Mathematica és a stockholmi Arkiv för Matematik etc. folyóiratokban.

Jelentékeny felfedezései vannak főként a trigonometriai sorok, a hatványsorok és a Dirichlet-féle sorok elméletében.

1. Cantor és Du-Bois-Reymond alapvető tételeket állapítottak meg a *trigonometriai sor* egyértelműségére vonatkozólag, midőn e sor convergens; Riesz Marczel a megfelelő tételeket fedezte fel és eredeti segédeszközökkel bizonyította be abban az esetben, midőn a trigonometriai sor nem convergens, hanem summabilis.

A *Fourier*-sorok elméletében az újabb vizsgálatokat, melyek a summálhatóságra vonatkoznak, jelentékenyen kibővítette, midőn megmutatta, hogy a folytonos függvény Fourier-sora nemcsak elsőrendben, hanem bárminő kis pozitívrendben is summálható.

2. A *hatványsorok* elméletére vonatkozólag Fatou 1906-ban közölt egy rendkívül fontos, az Abel-féle gondolatkörbe eső tételt; bizonyításában azonban a trigonometriai sorok tanába tartozó, szövevényes Riemann-féle tételeket használja fel; *Riesz Marczel* azóta e nevezetes tételnek két különböző, a tételnek a természetes függvénytani alapokon nyugvó, meglepő egyszerű bizonyítását találta, egyúttal jelentékenyen általánosította és a Dirichlet-sorokra is kiterjesztette. A második bizonyítás kis mesterműve a matematikai inventiónak, mely egyszerűségével és eleganciájával megkapja az olvasót. Ugyancsak a hatványsorok elméletébe tartozik az a Mittag-Leffler-rel együtt írt munkája, melyben a convergentia-kör valamely helyén való összetartásra tud következtetni, ismerve az előállított függvény viselkedését egy bizonyos, az összetartási körből kinyúló tartományban. Az így nyert kriterium úgy tartalmában, mint módszerében egészen újszerű.

3. Azokat a mélyreható vizsgálatokat, melyekkel Borel és Mittag-Leffler a hatványsorok elméletében új utat törtek, *Riesz Marczel* átvitte a *Dirichlet-sorokra*, a mennyiben a Laplace-Abel-féle integrállal képes volt a Dirichlet-sor által jellemzett függvény analitikai folytatását előállítani a teljes csillagtartományban. Ezenkívül felállított a Dirichlet-sorra vonatkozólag olyan egyéb, jellegzetes összegezési eljárást, melyet az irodalomban Riesz Marczel-féle tipikus összegező módszernek neveznek.

Ezt az összegező eljárást kimerítően tárgyalja abban a szép munkában, melyet Hardy-val, a cambridgei egyetem tanárával együtt írt. Ez a Cambridge Tracts in Mathematics and Mathematical Physics című gyűjteményes vállalatban jelent meg. Benne a Dirichlet-sorokra vonatkozó újabb kutatások, nagyrészt a szerzők eredeti vizsgálatait, vannak összefoglalva.

Riesz Marczel eredeti, mélyen járó, kiválóan leleményes matematikai kutató, a ki az analysist a nevéhez fűződő nagyfontosságú és szépségű eredményekkel gazdagította és a ki ritka intenzív irodalmi hatást gyakorolt a kutatókra. Ezek közül hazánkban és a külföldön is számosan kapcsolják bele saját vizsgálataikat az ő termékeny munkásságába.

Riesz Marczel műveinek jegyzéke: 1. Sur les séries trigonométriques. Comptes rendus de l'Acad. des Sciences. Páris, 1907 okt. 7.

- 2. Megadott hatványsor folytatásának analitikai előállítására. *Math. és Phys. Lapok* XVI. (1907), p. 1–25; XVII. (1908), p. 96–108. — 3. Összegezhető trigonometrikus sorok és összegezhető hatványsorok. (Bölcsészeti doktori értekezés.) Budapest, 1908. *Math. és Phys. Lapok* XIX. (1910), p. 1–56. — 4. Sur les séries de Dirichlet. *Comptes rendus de l'Acad. des Sciences*. Paris, 1909 jún. 21. — 5. Sur la sommation des séries de Dirichlet. U. a. folyóirat, 1909 júl. 5. — 6. Sur les séries de Dirichlet et les séries entières. U. a. folyóirat, 1909 nov. 22. — 7. Sur un problème d'Abel. *Rendiconti del Circolo Matematico di Palermo* XXX. (1910), p. 339–345. — 8. Über summierbare trigonometrische Reihen. *Math. Annalen* LXXI. (1911), p. 54–75. — 9. Une méthode de sommation équivalente à la méthode des moyennes arithmétiques. *Comptes rendus de l'Acad. des Sciences*. Paris, 1911 jún. 12. — 10. Über einen Satz des Herrn Fatou. *Journal für die r. und a. Mathematik*. Bd. 140. (1911), p. 89–99. — 11. Megadott Dirichlet-sor folytatásának analitikai előállítására. *Math. és Természettud. Értesítő*. XXIX. (1911), p. 283–301. — 12. Sur la représentation analytique des fonctions définies par des séries de Dirichlet. *Acta Mathematica*. XXXV. (1911), p. 253–270. — 13. *Acta Mathematica 1882–1912: Table générale des tomes 1–35*. Uppsala & Stockholm, 1913. — 14. Formule d'interpolation pour la dérivée d'un polynôme trigonométrique. *Comptes rendus de l'Acad. des Sciences*. Paris, 1914. apr. 27. — 15. Eine trigonometrische Interpolationsformel und einige Ungleichungen für Polynome. *Jahresbericht der deutschen Math.-Vereinigung*. 23. (1914), p. 354–368. — 16. Sammanfattande överblick över teorien för trigonometriska serier. Beretning om den 3. skandinaviske matematiker-kongres, Kristiania 1913. (1915). — 17. *The General Theory of Dirichlet's Series*. Cambridge Tracts in Mathematics and Mathematical Physics. No. 18. Cambridge, 1915. — 18. Über einen Satz des Herrn Serge Bernstein. *Acta Mathematica* XL. (1916), p. 337–347. — 19. Sätze über Potenzreihen. *Arkiv för matematik, astronomi och fysik*. XI. (1916).

Budapesten, 1919 február 25-én.

Kürschák József r. t.

Rados Gusztáv r. t.

Farkas Gyula r. t.

Fejér Lipót l. t.

Beke Manó l. t.

XVII.

SOÓS LAJOS dr. nemzeti múzeumi osztályigazgató, egyetemi magántanárt és a budapesti Állatorvosi Főiskolán az állattan előadóját a III. osztály B. alosztályába levelező tagnak ajánljuk.

Ajánlatunkat már tavaly részletesen megokoltuk. Soós Lajos a zoológiai szakirodalom terén azóta is sikeres munkásságot fejtett ki s így újból hangoztathatjuk, hogy tudományos munkássága révén mindenkép méltó arra, hogy a tek. Akadémia levelező tagjainak sorába felvegye.

Budapesten, 1919. február hó 25-én.

Horváth Géza r. t.

Kertész Kálmán l. t.